

Dutkansearvi dieđalaš áigečála

Volume 6, Issue 1, 2022

Spešiála nummir / Special issue

Kulturárbi otnábeaivvi geavadagain / Indigenous cultural heritage in current practices

Buvttadeaddji / Publisher

Sámi giela ja kultuvrra dutkansearvi / Sámi Language and Culture Research Association

Váldodoaimmaheaddjit / Editors

Hanna Guttorm & Irja Seurujärvi-Kari

ISSN 2489-7930

Váldeoktavuodaid ja vuorrováikkuhusa guorahallan dutkamuša gieddebarggus álgoálbmotdutkanis

Attila Paksi

Dán kápihtalis letne ovttas Ilona Kivisiin guorahallan váldegaskavuodaid ja vuorrováikkuhusaid dutkamuša gieddebargguin álgoálbmotdutkanis. Moai guktot reflekterejetne iežame vásáhusaid ja suokkardalle iežame dutkamuša lahkonanvuogi ja munno välljen metodologiiid stáđásnuvvan dutkangeavadagaid prinsihpaid mielde. Ilona čadahii lingvisttalaš dutkamuša davvisámegielas Sámis ja mun mátta-Afrihkas Khwe San - álgoálbmogiin nuorta-davvi guovllus Namibias.

Dán ovdanbuktimis mun háliidan olggobeale dutkin guorahallat munno välljen metodaid ja oktavuodaid álgoálbmogiiguin. Vuos háliidan deattuhit sierralágan tearpmaid didolaš geavaheami munno deavsttas ja oppa girjjis, mii čuovvu seammá linjá munno dutkamuša lahkonanvugiin. Okta dáin tearpmain lea *ságastallanguoibmi* (eng. *interlocutor*). Tearbma ságastallanguoibmi lea olmmoš, gii oassálastá ságastallamii. Akademalaš jargonis tearpmat informánta, jearahallon ja oassálasti geavahuvvojit dávjjit. Dán munno deavsttas ságastallanguoibmi lei heivvolut tearbma geavahit, daningo munno mielas álgoálbmotolbmot leat aktiivvalaš oassálastit oppa dutkanprosessas eaige leat ollenge dutkanobjektan, muhto oassálasti olmmožin ja dávjá vel ustibin.

Nubbi tearbma maid mun háliidan máinnašit lea dutki sajádat dahje sajáiduvvan (eng. *positionality*). Sajádat dutkamušas mearkkaša iešáddejumi mannan ja dálá áiggiid identitehtaid hárrái, maid dutki buktá dutkamušoktavuodaide (Heaslip 2014). Dát gáibida váldit vuhtii dutki bearašhistorjjá, kultuvrralaš duogážiid ja persovnnalaš vásáhusaid. Ilonas, ovdamearkka dihte leat sámi ruohttasat, muhto gávdnán identitehta studerema ja dutkamuša bokte. Mu akademalaš duogáš skuvlla oahpaheaddji doaimma lassin loktii nuppi dási, go dutken mo skuvlen váikkuha Khwe San -álbmoga ealáhusaide. Vai sáhtiime guorahallat iežame dutkama sajáiduvvama, moai muitaleimme iežame duogaža birra. Dasa lassin, moai háleštalaime iežame vásáhusaid birra báikkálaš álgoálbmotservodagaiguin ja olles áigge maiddái reflekterejeimme daid munno gieddebargguid áigge.

Moai Ilonain gávnaheimme *luohtámuša huksema* dehálažžan munno oktavuodain iežame ságastallanguimmiiguin. Luohtámuš mearkkaša vuorrováikkuhusa gaskavuodaid huksema, dat mearkkaša ustivuoda, mii mearkkaša fas čadačuovgivuoda mii mearkkaša lohpadusaid doallama.

Snow et al (2016) hábme guhtta prinsihpa, maid bokte dutki sáhtá oažžut luohtámuša ja vuogatvuoda álgoálbmogiid jienaide ja ulbmiliidda. Ovdamearkka dihte Ilona deattuhii dehálaš kritihkalaš vuodjuma (eng. *critical immersion*) báikkalaš servodagaiguin giela ja kultuvrra oahpahallama bokte. Luohtámuša huksen ja gaskavuodaid čatnanprosessas sáhtá leat váttis, jus don leat olggobeal dutki, gii ii máhte báikkálaš giela, gii dárbbasa oahpásmuvvat báikkálaš kultuvrrain ja geainna báikkálas servodagain eai leat vásáhusat ovdal.

Mun siteran munno kapihtalis ovttá ovdamearkka, mii dáhpáhuvai mu gieddebarggus bajábealde máinnašuvvon áššiid hárrái: “Go mun lohpidin vuosttas vihtta máno guhkes gieddebarggu loahpas, ahte boadán fargga ruovttoluotta, juohkeokta Khwe olmmoš čaimmai munnje eahpeoskkolaččat. Sii ledje gullan dán lágan lohpadusaid mángii ovdalge. Go bohten ruovttoluotta nuppi viđa mánnui, de dat lasihii luohtámuša dási ja nannii mu gaskavuodaid báikkálaš olbmuiguin.”

Máinnašin ahte sisabeassan báikkálaš servodahkii, luohtámuša huksen ja čadačuovgivuotta leat dehálaččat olggobeale dutká. Nubbi ášši maid háliidan reflekteeret lea metodologalaš njuovžilvuoda dárbu dutkamis. Dutkanmetodaid válljejummi sáhtá heittonahttit dahje nannet gaskavuodaid ja váikkuhit luohtámušii ja čadačuovgivuhtii.

Dán kapihtalis mun reflekterejin metodaid, maid geavahin Namibias iežan dutkangieddebarggus ja kategoriserejin daid eahpaformálan ja formálan. Eahpeformála bealit leamašan mávssolaččat huksen dihte luohtámuša ja vuorrováikkuhusa gaskavuodaid. Formála bealit fálle dutkanmateriála man analyseret. Go nu gohčoduvvon dábbalaš metodat ihtet listui, nugo jearahallamat ja jearahallanskovit, lean maiddá geavahan oassálasti govvenmetoda, mii gohčoduvvo GovvaJietna -metodan.

Govvajietna, (eng. *photovoice*) lea visuálalaš oassálasti doaibmandutkanmetoda (eng. Participatory Action Research, PAR), mas oassálastit identifirejit, fángejit ja guorahallet dihto fáttaid iežaset servošis govaid váldima bokte. Oassálasti Khwe olbmot máhttet govvidit šattu dahje ealli jáhkemeahttun dárkilit. Dasa lassin, njálmmálaš muitaleapmi lea nubbi báikkálas

kultuurra dehálaš osiin. Dan dihte ii lean mihkkege ipmašiid, ahte govvajietna-metodii oassálastit liikojedje sakka bargat kamerain, váldit govaid ja ráhkadit muitalusaid juohke govvi. Govvajietna-prošeavtta áigge oassálastiin šadde áššedovdit čilgedettiin dutkái báikkálas ihtagiid, mat vuodđuduvve sin govaide ja ná sii veahkehedje oktavuodaid huksema dutki ja báikkálas servodaga gaskkas.

Munno kapihtal čájeha, ahte leat duodaštuvvon lávkkit ja kultuvrralaččat sensitiiva geavadat, mam olggobeal dutki sáhtta čuovvut vai sáhtta hukset ovttrasráđiid bargodili ja oktasaččat ávkkálaš dutkanbirrasa. Go munno metodologalaš välljejumit hábmášuvve munno dieđalaš duogáža vuodul, dat fertejit reflekteeret báikkálas realitehtaid, mat dávjá váikkuhit álgoálbmot lahkonanvugiide dahje vuogáiduhttet stáđásmuvvan metodaidda báikkálaš dássái.

Gáldu

Attila, P. & I. Rauhala 2021. “Reflections on Power Relations and Reciprocity in the Field While Conducting Research with Indigenous Peoples”. In *Indigenous Research Methodologies in Sámi and Global Contexts*, eds. eds. Virtanen, P.K., P. Keskitalo & T. Olsen, 201-228. Leiden: Brill.

Liŋka artihkkalii: <https://brill.com/view/book/9789004463097/BP000009.xml>